

procesas

NOVELES

Franz Kafka

baltos lankos

Franz Kafka

PROCESAS

romanas

NOVELĒS

baltų lankų
rinktinė proza

baltos lankos

UDK 821.112.2(438)-31

Ka89

Versta iš:
Franz Kafka, *Der Prozess*, Frankfurt am Main und Hamburg:
Fischer Bücherei GmbH, 1960;
Franz Kafka, *Die Erzählungen*, Frankfurt am Main:
S. Fischer Verlag, 1961

Trečioji laida

Maketuotoja
Eglė Jurkūnaitė

Dailininkas
Zigmas Butautis

Šį leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma ar būdu, viešai skelbti, taip pat padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete), išleisti ir versti, platinti jo originalą ar kopijas: parduoti, nuomoti, teikti panaudai ar kitaip perduoti nuosavybėn.

Draudžiama šį kūrinių, esančių bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti visiems prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

ISSN 1822-6930

ISBN 978-9955-23-480-7

© Antanas Gailius, Teodoras Četrauskas,
Juozas Aputis, Adomas Druktenis,
vertimas į lietuvių kalbą, 2011, 2018
© Baltų lankų leidyba, 2018

PIRMAS SKYRIUS

Areštas. Pokalbis su ponia Grubach.

Paskui – panelė Biurstner

Kažkas, matyt, apšmeižė Jozefą K., nes, nepadares nieko bloga, jis buvo vieną rytą areštuotas. Ponios Grubach, jo buto šeimininkės, virėja, kasdien apie aštuntą atnešdavusi jam pusryčius, šįsyk nepasirodė. Taip dar niekada nebuvo atsitikę. K. luktelėjo valandėlę, išvydo, nepakilęs iš lovos, priešais gyvenančią senutę, kuri neįprastai smalsiai stebėjo jį pro langą, o paskui, sykiu pajutęs kažkokį nesmagumą ir alkį, paskambino. Į duris tučtuojau kažkas pasibeldė, ir į kambarį įėjo vyriškis, kurio K. ligi šiol niekada nebuvo matęs tuose namuose. Jis buvo lieknas, bet suręstas tvirtai, vilkėjo tartum gyte apgijusią juodą eilutę, kuri buvo panaši į kelioninį kostiumą su daugybe klosčių, kišenių, sagčių bei sagų ir sujuosta diržu ir todėl atrodė labai praktiška, nors ir negalėjai suprasti, kam visos tos detalės reikalingos.

– Kas tamsta per vienas? – paklausė K., skubiai sėsdamasis lovoje.

Bet vyriškis nuleido klausimą negirdomis, lyg jo pasirodymas būtų paprasčiausias daiktas, ir tik pasiteiravo:

– Tamsta skambinai?

– Tegu Ana atneša man pusryčius, – tarė K., tylomis atidžiai stebėdamas nepažįstamąjį ir mėgindamas sumoti,

kas gi tas žmogus galėtų būti. Tačiau šis nesidavė ilgai stebimas, nusigręžė į duris, truputėlį pravėrė jas ir pasakė kažkam, matyt, stovinčiam prie pat durų:

– Jis prašo, kad Ana atneštų jam pusryčius.

Gretimame kambaryje pasigirdo kikenimas, ir iš garso sunku buvo suprasti, ar ten juokiasi vienas žmogus, ar keli. Nors iš to kikenimo nepažįstamasis negalėjo sužinoti nieko, kas jam būtų buvę naujiena, jis vis dėlto kreipėsi į K., lyg perduodamas išakymą:

– Tai neįmanoma.

– Še tau, – tarė K., iššoko iš lovos ir greitai apsimovė kelnes. – Pažiūrėsim, kas ten sėdi gretimame kambaryje ir kaip ponias Grubach paaiškina man tokį išibrovimą.

Tiesa, jis tuoj pat pagalvojo, kad nereikėjo šito sakyti balsiai, nes, ištaręs tuos žodžius, lyg ir pripažino nepažįstamojo teisę jį prižiūrėti, tačiau dabar jam tai atrodė nesvarbu. Nepažįstamasis vis dėlto kaip tik taip suprato jo sakinį, nes paklausė:

– Gal geriau tamsta pasiliktum čia?

– Nei čia pasiliksiu, nei apskritai su tamsta kalbėsiuos, kol pasakysi, kas tamsta per vienas.

– Aš tamstai tik gero linkiu, – pasakė vyriškis, dabar jau pats atidarydamas duris.

Gretimame kambaryje, į kurį K. įžengė lėčiau, negu norėjo, iš pirmo žvilgsnio viskas atrodė beveik taip pat kaip ir iš vakaro. Tai buvo ponios Grubach svetainė, ir gal tame kambary, prigrūstame baldų, užtiesalų, porceliano ir pri-kabinėtame fotografijų, šiandien buvo truputėlį erdviau negu paprastai, bet tai ne iš karto galėjai pastebėti, juoba kad didžiausia permaina buvo ta, jog jame prie atviro lango su knyga rankose sėdėjo kažkoks žmogus, kuris dabar pakėlė į K. akis.

– Tamsta turėjai pasilikti savo kambaryje! Ar Francas tamstai nesakė?

– Bet ko tamsta iš manęs nori? – paklausė K., perbėgdamas akimis nuo naujojo svečio prie to, kuris buvo pavadintas Francu ir dabar stovėjo tarpduryje, o paskui vėl pažvelgdamas į pirmąjį.

Pro atvirą langą buvo matyti ta pati moteriškė, kuri, pagauta tikro senės smalsumo, dabar irgi perėjo prie kito lango pasižiūrėti, kas čia bus toliau.

– Aš tuoj paklausiu ponią Grubach... – tarė K., pasimuistė, lyg mėgindamas ištrūkti iš tų nepažįstamųjų rankų, nors šie stovėjo tolokai nuo jo, ir buvo beeinąs.

– Ne, – pasakė vyriškis prie lango, numetė knygą ant stalelio ir atsistojo. – Tamstai nevalia išeiti, juk tamsta areštuotas.

– Panašu, – atsakė K. – O už ką? – paklausė.

– Mes negalim tamstai to pasakyti. Eik tamsta į savo kambarį ir lauk. Byla pradėta, ir viską sužinosi, kai ateis laikas. Aš ir taip nusižengiu savo pareigai, draugiškai su tamsta kalbėdamasis. Bet tikiuosi, kad niekas daugiau manęs negirdi kaip tik Francas, o Francas pats nesilaiko instrukcijų, taip maloniai su tamsta elgdamasis. Jeigu tamstai ir toliau taip seksis, kaip pasisekė su sargybiniais, tai gali būti visai ramus.

K. norėjo atsisėsti, bet ūmai pastebėjo, kad visame kambaryje nėra jokio kito krėslu, tik fotelis prie lango.

– Tamsta dar pamatysi, kad tai gryna teisybė, – pasakė Francas ir kartu su savo draugu žengė prie K.

Antrasis vyriškis buvo gerokai aukštesnis už K. ir visą laiką plekšnojo jam per pečius. Abu vyrai apžiūrėjo K. naktinius marškinius ir pasakė, kad dabar jis turėsias apsvilkkti daug prastesnius, tačiau šiuos marškinius ir visus kitus jo

baltinius jie pasaugosią ir, jeigu jo byla baigsis laimingai, paskui jam gražinsią.

– Bus geriau, jei savo daiktus tamsta atiduosi mums, o ne į sandėlį, – aiškino jie. – Sandėly tarnautojai dažnai pasisavina kaltinamųjų daiktus, be to, praėjus tam tikram laikui, jie išparduodami, nežiūrint, ar byla jau pasibaigusi, ar dar ne. O kaip ilgai trunka tokie procesai, ypač pastaruoju metu! Aišku, galų gale sandėlis tamstai sumokėtų už tuos daiktus, tačiau ši suma visų pirma savaime bus menka, nes parduant jų kainą nulemia ne tai, kiek už juos pasiūloma, bet tai, kiek išeina kyšiams. Be to, iš patirties yra žinoma, kad gauti pinigai, metų metus keliaudami iš rankų į rankas, gerokai aptirpsta.

K. beveik nesiklausė tų šnekų, jam nelabai rūpėjo teisė tvarkyti savo daiktus, kurią galbūt tebeturėjo; dabar jam daug svarbiau buvo išsiaiškinti savo padėtį; tačiau šitų žmonių akivaizdoje jis niekaip negalėjo susikaupti, antrojo sargybinio – juk tai galėjo būti tiktai sargybinis – visą laiką familiariai ir draugiškai baksnojamas pilvu; o pakėlęs akis K. išvysdavo prie to stambaus kūno visai nesiderinantį liesą, prakaulų veidą su didele ir kreiva nosimi ir pastebėdavo, kad vyriškis virš jo galvos rodo kažkokius ženklus savo draugui. Kas tie žmonės? Apie ką jie čia šneka? Kokioje žinyboje dirba? Juk K. gyvena valstybėje, kurioje gerbiamos žmogaus teisės, aplink viešpatauja ramybė, visi įstatymai tebegalioja. Kas išdrįso jį užpulti jo paties namuose? Jis visuomet buvo linkęs į viską žiūrėti lengvai, patikėti blogiausiu dalyku tik tuomet, kai šis jau įvykdavo, nesirūpinti ateitimi, kad ir koks pavojus grėstų. Bet šį kartą K. atrodė, kad taip elgtis negerai, nors viską galėjai palaikyti pokštu, šturkščiu pokštu, kuri nežinia dėl ko, gal todėl, kad šiandien buvo jo trisdešimtasis gimtadienis, iškrėtė kole-

gos iš banko, aišku, tai buvo visai galimas daiktas, galbūt reikėjo tiktai nusijuokti sargybiniams į akis, ir jie būtų taip pat pradėję juoktis, gal čia buvo pasiuntiniai, tiesiog iš gatvės paimti, juk jie visai panašūs į lokius; vis dėlto šįsyk, vos pirmą kartą išvydęs sargybiniį Frančą, K. nusprendė nepaleisti iš rankų nė menkiausio pranašumo, kurį galbūt turėjo prieš tuos žmones. K. nutarė, kad bus menka bėda, jei vėliau kolegos ims kalbėti, jog jis nesupranta juokų; užtat gerai prisiminė – nors nebuvo įpratęs mokytis iš partitės – kelis šiaip jau visai nereikšmingus atvejus, kai jis, ne taip, kaip jo draugai, sąmoningai, nė truputėlio nenujausdamas galimų padarinių, pasielgė neatsargiai ir paskui už tai buvo gyvenimo nubaustas. Tas neturėjo pasikartoti, bent jau šį kartą. Jeigu čia buvo komedija, tai K. nusprendė suvaidinti ją iki galo.

Kol kas jis dar buvo laisvas.

– Atleiskite, – tarė K. ir pro sargybinių tarpą skubiai nuėjo į savo kambarį.

– Atrodo, kad jis visai sukalbamas žmogus, – pasigirdo jam už nugaros.

Savo kambary K. iš karto ėmė traukyti rašomojo stalo stalčius; viskas juose gulėjo kuo tvarkingiausiai, bet susijaudinęs jis niekaip negalėjo rasti asmens dokumentų, kurių kaip tik ieškojo. Pagaliau, radęs dviratininko pažymėjimą, jau buvo beinaš su juo pas sargybinius, bet paskui tas dokumentas pasirodė jam per menkas, ir jis ėmė ieškoti toliau, kol rado metrikus. Kai K. sugrįžo į gretimą kambarį, atsivėrė priešinės durys, ir buvo beižengianti vidun ponია Grubach. Jos figūra šmėkstelėjo tarpdury tik vieną akimirka, nes, vos pastebėjusi K., ponია Grubach aiškiai sumišo, atsiprašė, išnyko ir labai atsargiai uždarė duris.

– Prašom, prašom, – suspėjo pasakyti K.

Jis taip ir liko stovėti kambario viduryje, laikydamas rankoje savo dokumentus, vis dar žiūrėdamas į duris, kurios daugiau jau nebeatsivėrė, ir krūptelėjo tik sušukus sargybiniams, kurie sėdėjo prie staliuko po atviru langu ir, kaip pastebėjo K., šveitė jo pusryčius.

– Kodėl ji neiėjo? – paklausė K.

– Jai negalima, – pasakė aukštasis sargybinis. – Juk tamsta areštuotas.

– Kaip aš galiu būti areštuotas? Ir dar šitaip?

– Ir vėl tamsta pradedi, – tarė sargybinis, mirkydamas sviestu apteptą duonos riekutę į indelį su medum. – Į tokius klausimus mes neatsakinėjame.

– Turėsit atsakyti, – tarė K. – Štai mano asmens dokumentai! O dabar malonėkit parodyt savuosius, ir visų pirma – arešto orderį.

– Viešpatie! – sušuko sargybinis. – Kodėl tamsta niekaip negali susitaikyti su savo padėtim? Atrodo, lyg tyčia stengiesi be jokio reikalo erzinti mus, žmones, kurie šiuo metu, ko gero, yra tamstai artimesni už visus artimuosius!

– Tikrai, tikrai, patikėk tamsta, – pridūrė Francas, nekeldamas prie lūpų kavos puoduko, kuriį laikė rankoje, ir žvelgdamas į K. ilgą, galbūt reikšmingu, bet nesuprantamu žvilgsniu.

Pats to nenorėdamas, K. irgi tokiu pat žvilgsniu atsakė Francui, bet paskui pliaukštelėjo ranka per savo popierius ir pakartojo:

– Štai mano asmens dokumentai!

– O kas mums darbo tie dokumentai? – dabar jau sušuko aukštasis sargybinis. – Tamsta elgiesi pikčiau už mažą vaiką. Ko tamsta iš mūsų nori? Nejaugi tikiesi greičiau užbaigti savo didelį nelemtą procesą, diskutuodamas apie asmens dokumentus ir arešto orderį su mumis, paprastais sargybiniais?

Mudu – smulkūs valdininkai, beveik visai nenusimanome apie asmens dokumentus ir su tamstos byla turime tik tiek bendra, kad saugome tamstą po dešimt valandų per dieną ir už tai gauname algą. Tai štai kas mes esame, tačiau įstengiamo suprasti, kad aukštieji organai, kuriems mes tarnaujame, prieš duodami įsakymą areštuoti žmogų, pirmiau gerai išsiaiškina arešto priežastį ir suimtojo asmenybę. Čia negali būti klaidos. Juk mūsų organas, kiek aš jį pažįstu, – tiesa, pažįstu tik žemiausius valdininkus, – nieieško kaltės tarp gyventojų; kaltė, kaip parašyta įstatyme, pati jį pritraukia, ir tuomet jis turi siųsti mus, sargybinius. Toks yra įstatymas. Kokia čia gali būti klaida?

– Aš nežinau tokio įstatymo, – tarė K.

– Tai pats tamsta kaltas, – pasakė sargybinis.

– Tas įstatymas turbūt egzistuoja tiktai jūsų galvose, – tarė K., bandydamas kaip nors išsiskverbti į sargybinių mintis, pakreipti jas savo naudai arba pats jomis persiimti.

Tačiau sargybinis tiktai šaltai atrėžė:

– Tamsta patirsi jį savo kailiu!

O Francas įsiterpė:

– Matai, Vilemai, jis prisipažįsta nežinąs įstatymo, bet vis tiek tvirtina esąs nekaltas.

– Tavo teisybė, bet jam nieko neišaiškinsi, – atsiliepė ant-rasis.

K. nieko daugiau nebeatsakė; ar verta, galvojo jis, leistis dar labiau suklaidinamam to, ką plepa šitie žemiausi valdininkai, kaip jie patys save vadina? Juk jie vis tiek kalba apie dalykus, kurių nė išmanyti neišmano. Ir tik iš kvailumo taip pasitiki savimi. Užteks man persimesti vienu kitu žodžiu su sau lygiu žmogum, ir viskas paaiškės daug greičiau nei po ilgiausių šnekų su šitais. K. perėjo kelis kartus per kambarį, pamatė, kaip senoji moteriškė anapus gatvės atsitempė

apsikabinusi prie lango dar labiau sukriošusį senį. Reikėjo kaip nors užbaigti šitą spektaklį.

– Veskite mane pas savo viršininką, – tarė K.

– Tik tada, kai jis pats to panorės, ne anksčiau, – atsakė Vilemu pavadintas sargybinis. – O dabar, – pridūrė, – patarčiau tamstai eit į savo kambarį, sėdėt ramiai ir laukt, kas bus nusprešta su tamsta daryti. Patariame neeikvoti jėgų tušties samprotavimams, geriau susikaupk, nes iš tamsos bus daug pareikalauta. Tamsta elgeisi su mumis ne taip, kaip mes nusipelnėme savo palankumu, tamsta užmiršai, kad mes, kad ir kokie menki būtume, bent jau kol kas, palyginti su tamsta, esame laisvi žmonės. O tai nemažas pranašumas. Tačiau mes galime atnešti tamstai ko nors užkšti iš kavinės anapus gatvės, jeigu turi pinigų.

Nieko neatsakydamas į šį pasiūlymą, K. valandėlę stovėjo tylomis. Kas atsitiktų, jeigu jis imtų ir atidarytų duris į gretimą kambarį ar net prieškambarį? Gal tuodu nė neišdrįstų jo sulaukyti, gal tai ir būtų pati paprasčiausia išeitis – elgtis be jokios atodairos? Bet galimas daiktas, kad anuodu jį vis dėlto sučiuptų, ir tuomet, kartą jau parblokštas, jis netektų to pranašumo, kurį tam tikra prasme dar jautė prieš juos. Todėl K. pasirinko patikimesnį variantą, nusprendė leisti viskam tekėti savo vaga ir nuėjo į savo kambarį. Nei jis, nei sargybiniai neištarė nė žodžio.

K. nugriuvo į lovą ir pasiėmė nuo prausyklos gražų obuolį, kurį dar vakar vakare pasiliko pusryčiams. Dabar tai buvo visi jo pusryčiai, ir, kaip jis įsitikino atsikandęs pirmą didelį kąsnį, daug geresni už pusryčius iš purvinos naktinės kavinės, kuriuos būtų galėjęs gauti per sargybinių malonę. Jis jautėsi gerai ir tvirtai; tiesa, šįryt nenuėjo į darbą banke, tačiau, turint galvoje palyginti aukštas jo pareigas, tai atleistina. Kažin, ar verta sakyti, kodėl iš tikrųjų pavėlavo? Jis nu-

sprendė pasakyti. Jeigu juo nepatikėtų, – o tai šiuo atveju būtų visai suprantama, – jis galėtų pasikviesti liudininkais ponią Grubach arba net ir tuos du senius iš anapus gatvės, kurie dabar tikriausiai vėl žygiavo prie kito lango. K. stebėjosi, – stebėjosi, bent jau svarstydamas sargybinių požiūriu, – kad jie vėl įvijo jį į kambarį ir paliko visai vieną čionai, kur jis turėjo bent dešimtį galimybių nusižudyti. Tiesa, sugrįžęs prie savo požiūrio, čia pat paklausė save, dėl ko turėtų žudytis. Nejuo dėl to, kad tuodu sėdi gretimame kambaryje ir valgo jo pusryčius? Nusižudyti būtų taip beprasmiška, jog jis, net ir norėdamas, negalėtų taip padaryti – vien dėl to, kad toks žingsnis būtų beprasmiškas. Jeigu siauras sargybinių protas taip nekristų į akis, galėtum pamanyti, kad ir jie yra taip pat įsitikinę ir nemato jokio pavojaus palikti jį vieną. Jeigu jiems patinka, tegu sau dabar žiūri, kaip jis eina prie sieninės spintelės, kurioje laikė butelį geros degtinės, kaip išgeria vieną taurelę vietoj pusryčių, o antrą – dėl drąsos, nors toks atsargumas ir buvo reikalingas tik tuo neįtikėtinu atveju, jei drąsos galėtų prireikti.

Staiga jį taip išgąsdino riktelėjimas iš gretimo kambario, kad jis net kaukštelėjo dantimis į taurelės kraštą.

– Tamstą šaukia inspektorius! – pasigirdo balsas.

K. išgąsdino tiktai pats riksmas, tas trumpas, kapotas karėiviškas riksmas, kurio jis visai nesitikėjo išgirsti iš sargybinio Franco. O pačiu įsakymu jis labai apsidžiaugė.

– Pagaliau! – sušuko jis, uždarė spintelę ir tučtuojau nuskubėjo į svetainę.

Ten stovėjo abu sargybiniai ir, lyg tai būtų savaime suprantama, vėl parvijo K. atgal į jo kambarį.

– Kas tamstai šovė į galvą? – ėmė šaukti jie. – Nejuo vienmarškinis eisi pas inspektorių? Jis lieps ir tamstą, ir mudu išplakti.

– Paleiskit mane, po velnių! – sušuko K., nuvarytas jau iki pat drabužių spintos. – Jeigu žmogų užpuoli lovoje, nėra ko tikėtis, kad rasi jį su fraku.

– Nieko nebus, – atsakė sargybiniai, kurie visuomet, kai tik K. imdavo šaukti, visiškai nusiramindavo, beveik nuliūdavo, šitaip jį sutrikdydami ir iš dalies prablaivindami.

– Juokingos ceremonijos! – suniurzgėjo jis, bet jau nusi-kabino nuo kėdės švarką ir palaikė jį truputį abiem rankom, lyg pavesdamas sargybiniams spręsti, ar bus geras. Tuodu papurtė galvas.

– Reikia juodo švarko, – pasakė jie.

K. numetė švarką ant grindų ir pasakė, pats nesuprasdamas, ką turi galvoje:

– Juk tai dar ne teismo posėdis.

Sargybiniai nusišypsojo, bet neatlyžo:

– Reikia juodo švarko.

– Gerai jau, gerai, kad tik greičiau, – tarė K., pats atidarė spintą, ilgai rausėsi tarp daugybės drabužių, išsirinko patį geriausią juodą kostiumą, kuris jam taip gražiai gulėjo, jog mažne kėlė visų pažįstamų susižavėjimą, susirado naujus marškinius ir ėmė rūpestingai rengtis. Slapčiomis galvojo, kad vis dėlto pavyko paspartinti visą eigą, nes sargybiniai užmiršo nuvaryti jį į vonią. Jis dirščiojo į juos būgštaudamas, kad jie dar gali prisiminti, bet sargybiniams tai, aišku, neatėjo nė į galvą, užtat Vilemas neužmiršo pasiųsti Franco pranešti inspektoriui, kad K. rengiasi.

Baigus rengtis, Vilemas nuvedė jį per tuščią svetainę į kitą kambarį, kurio suveriamos durys jau buvo plačiai atidarytos. K. gerai žinojo, kad šiame kambaryje neseniai apsigveno kažkokia panelė Biurstner, mašininkė, kuri labai anksti išeidavo į darbą, vėlai pareidavo namo ir su K. tik pasilabindavo, daugiau nieko. Dabar naktinis stalelis buvo

atitrauktas nuo jos lovos ir paverstas tardytojo stalu, o už jo sėdėjo inspektorius. Jis buvo užsikėlęs koją ant kojos ir viena ranką laikė užmetęs ant kėdės atlošo.

Kambario kampe stovėjo trys jauni vyrai ir apžiūrinėjo panelės Biurstner fotografijas, prisegtas prie demblio ant sienos. Ant praviro lango rankenos kabėjo balta palaidinukė. Kitoje gatvės pusėje lange vėl glūdojo abudu seniai, tik dabar jų kompanija dar padidėjo, nes už jų nugarų, gerokai aukštesnis už juos, maigydamas ir sukdamas pirštais savo rusvą barzdele, stovėjo kažkoks vyriškis atlapa krūtine.

– Jozefas K.? – paklausė inspektorius, ko gero, vien tam, kad atkreiptų į save išsiblaškusį K. žvilgsnį.

K. linktelėjo.

– Tamstą turbūt labai nustebino šio ryto įvykiai? – paklausė inspektorius, abiem rankom subraukdamas į krūvą kelis ant stalo gulėjusius daiktus – žvakę, degtukus, kažkokią knygą ir adatų pagalvėlę, – lyg tų dalykų jam būtų reikėję apklausai.

– Aišku, – atsakė K., pagautas smagaus jausmo, kad pagaliau stovi prieš protingą žmogų ir gali pasikalbėti su juo apie savo reikalą. – Aišku, aš buvau nustebintas, bet tik jau ne labai.

– Ne labai? – paklausė inspektorius, statydamas žvakę į stalelio vidurį ir rikiuodamas aplink ją visus kitus daiktus.

– Tamsta tikriausiai mane ne taip supratai, – skubiai ėmė aiškinti K. – Norėjau pasakyti... – jis nutilo ir apsidairė po kambarį, ieškodamas krėslo. – Ar galėčiau atsisėsti? – paklausė.

– Tai nepriimta, – atsakė inspektorius.

– Norėjau pasakyti, – kalbėjo nebeužsikirsdamas K., – kad tai mane, žinoma, labai nustebino, tačiau, kai žmogus gyvena pasaulyje trisdešimt metų ir turi prasimušti vien

savo jėgomis, kaip kad man buvo skirta, tai apsipranti su netikėtumais ir per daug nesidedi jų į širdį. Ypač tokio kaip šiandien.

– O kodėl ypač tokio kaip šiandien?

– Nesakau, kad visa tai laikau pokštu, – mano supratimu, pokštui to jau būtų per daug. Tokiame pokšte turėtų dalyvauti ir pensiono gyventojai, ir jūs visi, o tai jau viršija pokšto ribas. Taigi nesakau, kad tai pokštas.

– Taip, teisybė, – tarė inspektorius, skaičiuodamas degtukus dėžutėje.

– Tačiau, antra vertus, – kalbėjo toliau K., kreipdamasis į visus esančius kambaryje: jam labai norėjosi patraukti dėmesį ir tų trijų, kurie žiūrinėjo fotografijas, – tačiau, antra vertus, ta istorija negali būti ir labai reikšminga. Sprendžiu iš to, kad esu apkaltintas, bet nejaučiu nė mažiausios kaltės, už kurią mane galėtų kas apkaltinti. Bet ir tai antraeilis dalykas, svarbiausia – kas mane apkaltino? Koks organas veda procesą? Argi tamstos valdininkai? Nė vienas iš jūsų neturit uniformos, jeigu uniforma nelaikysim tamstos, – jis parodė į Frančą, – drabužių, bet ir tai greičiau tik kelioninis kostiumas. Reikalauju atsakyti į šituos klausimus ir esu įsitikinęs, kad viską išsiaiškinę, mes kuo širdingiausiai atsisveikinsim.

Inspektorius nusviedė degtukų dėžutę ant stalo.

– Tamsta labai klysti, – atsakė jis. – Ir šitie ponai, ir aš pats esame tiktai antraeilės figūros tamstos byloje ir beveik nieko apie ją nežinome. Nors ir nešiotume pačias tikriausias uniformas, nuo to tamstos reikalai nė kiek nepablogėtų. Aš net negaliu pasakyti, kad esi apkaltintas, tikriau, nežinau, ar tamsta iš viso kuo nors kaltinamas. Tamsta areštuotas, tas teisybė, bet daugiau aš nieko nežinau. Gal sargybiniai tamstai dar ko nors priplepėjo, bet tai ir tėra plepalai. Tačiau nors ir neatsakau į tamstos klausimus, vis dėlto noriu patar-

ti: mažiau galvok tamsta apie mus ir apie tai, kas tamstos laukia, geriau galvok apie save. Ir nekelk tokio triukšmo su savo nekaltumu, tai menkina šiaip jau neblogą išpūdį, kurį tamsta mums darai. Ir apskritai reikėtų mažiau šnekėti, beveik viską, ką tamsta dabar pasakei, buvo galima suprasti ir iš tamstos laikysenos, net jeigu būtum ištaręs tik porą žodžių; beje, visa tai per daug naudos tamstai nedavė.

K. išmeigė į inspektorių akis. Gavo pamoką kaip mokinukas, ir dar, ko gero, iš jaunesnio žmogaus? Buvo išbartas už atvirumą? O apie tai, už ką jis yra areštuotas ir kas paliepė areštuoti, taip nieko ir nesužinojo? K. susijaudino, ėmė vaikštinėti po kambarį iš vieno galo į kitą, niekas jam šito nedraudė; atsismaukė rankogalius, persibraukė ranka sau per krūtinę, pasiglostė plaukus, praėjo pro anuos tris ponus, sumurmėjo: „Juk tai beprasmiška“, – o šie atsigrėžė ir pažvelgė į jį draugiškai, tačiau rimtai, – pagaliau vėl sustojo prie inspektoriaus stalo.

– Prokuroras Hastereris – geras mano bičiulis, – tarė jis. – Ar galėčiau jam paskambinti?

– Žinoma, – atsakė inspektorius. – Tiktai nesuprantu, kokią tai galėtų turėti prasmę. Nebent tamsta norėtum pasikalbėti su juo kokių asmeniniu reikalu.

– Kokią prasmę? – sušuko K., labiau apstulbęs nei supykęs. – Kas gi tamsta toks? Ieškai prasmės, o pats darai tokius beprasmiškus dalykus, kad baisu žiūrėti! Stačiai akmuo gali pravirkti! Pirmiausia šitie ponai užpuolė mane, o dabar štai sėdi ar stovi sau aplinkui ir šokdina prieš tamstą. Ir dar klausai, kokia prasmė skambinti prokurorui, kai aš, pasak tamstos, esu areštuotas. Gerai, neskambinsiu.

– Na jau, na, – pasakė inspektorius, mosteldamas ranka link prieškambario, kuriame buvo telefonas. – Prašom skambinti.

– Ne, dabar nebenoriu, – tarė K. ir nuėjo prie lango.

Antroje gatvės pusėje visa kompanija žiūrėjo kaip žiūrėjusi pro langą, bet atrodė, kad jie truputėlį sunerimo, kai K. priėjo artyn. Senukai jau buvo bekylą nuo palangės, bet vyriškis, stovintis jiems už nugarų, juos nuramino.

– Irgi mat atsirado žiūrovai, – garsiai sušuko K. inspektoriui, rodydamas pirštu pro langą. – Dinkit iš ten, – suriko jis per gatvę.

Visi trys tuoj atsitraukė porą žingsnių, abu senukai net užlindo už vyriškio, kuris uždengė juos savo plačiu stuo-
meniu ir, sprendžiant iš jo lūpų judesių, kažką jiems pasakė, nors iš taip toli žodžių nebuvo galima suprasti. Bet visiškai žiūrovai nepranyko, atrodė, lyg jie lauktų progos vėl nepastebimai prisitrinti.

– Kokie įkyrūs, išūlūs žmonės! – pasakė K., atsigręždamas į kambarį.

Pašnairavęs į inspektorių, K. nusprendė, kad šis, ko gero, jam pritaria. Bet galėjo būti ir taip, kad inspektorius visai nesiklausė, nes laikė prispaudęs ranką prie stalo ir sakytum tyrinėjo savo pirštų ilgį. Abu sargybiniai sėdėjo ant siuvinėtu užtiesalu apdengto lagamino ir trynėsi rankomis kelius. Trys vyrai, įsisprendę į šonus, be tikslo dairėsi aplinkui. Buvo tylu lyg kokioje visų užmirštoje kontoroje.

– Taigi, gerbiamieji ponai, – sušuko K., ir valandėlę jam atrodė, kad visi jie sėdi jam ant pečių, – sprendžiant iš tamstų povyžų, mano byla atrodo lyg ir baigta. Manau, kad bus geriausia, jei mes nesiginčysime, ar tamstų elgesys pateisinamas, ar nepateisinamas, ir taikiai užbaigsime visą istoriją rankų paspaudimu. Jeigu tamstos irgi esate tos pačios nuomonės, tada – prašom...

Jis žengė prie inspektoriaus stalelio ir ištiesė ranką.

Inspektorius pakėlė akis, pakramtė lūpą ir pažvelgė į

ištiestą ranką; K. vis dar tikėjosi, kad jis paduos savąją. Tačiau šis atsistojo, pasiėmė kietą apskritą skrybėlę, gulėjusią ant panelės Biurstner lovos, ir atsargiai užsidėjo abiem rankom ant galvos, lyg ta skrybėlė būtų visai nauja ir jis ją pirmą sykį matuotųsi.

– Kaip paprastai tamstai viskas atrodo! – tarė jis K. – Tamstos nuomone, mums reikėtų taikiai užbaigti visą tą istoriją? Ne, ne, tai tikrai neįmanoma. Tačiau, antra vertus, visai nenoriu pasakyti, kad tamstai reikėtų nusiminti. O kam? Juk tamsta tiktai areštuotas, nieko daugiau. Aš turėjau tamstai tai pranešti, pranešiau ir pamačiau, kaip tamsta į tai reagavai. Tuo šiandien ir užbaigsim, galim atsiseivikinti, tiesa, tik laikinai. Tamsta dabar turbūt nori eit į banką?

– Į banką? – paklausė K. – O aš maniau, kad esu areštuotas.

K. paklausė truputį įžūliai, mat nors inspektorius ir nepaspaudė rankos, jis jautėsi vis labiau nepriklausomas nuo tų žmonių, ypač po to, kai inspektorius atsistojo. K. žaidė su jais. Ketino net vyti juos iki pat vartų ir siūlyti, kad jį areštuotų, jeigu jie pamėgintų išeiti. Todėl pakartojo:

– Kaipgi galiu eit į banką, jei esu areštuotas?

– Ak, šit kas, – pasakė inspektorius, jau stovėdamas prie durų. – Tamsta manęs nesupratai. Aišku, tamsta areštuotas, bet tai neturi trukdyti tamstai dirbti savo darbą. Tas neturi keisti nė tamstos įprasto gyvenimo būdo.

– Jei taip, tai areštas ne toks jau baisus, – tarė K., prieidamas prie pat inspektoriaus.

– Kitaip aš niekad ir nemaniau, – atsakė šis.

– Bet tuomet, ko gero, nebuvo didelio reikalo nė pranešti man apie areštą, – pasakė K., žengdamas dar arčiau.

Kiti irgi priėjo artyn. Visi dabar buvo susirinkę į vieną daiktą prie pat durų.

– Tai buvo mano pareiga, – tarė inspektorius.

– Kvaila pareiga, – neatlyžo K.

– Galbūt, – pasakė inspektorius, – bet negaiškime laiko tokioms kalboms. Maniau, kad tamsta nori eit į banką. O kadangi tamsta kimbi prie kiekvieno žodžio, tai noriu pridurti: aš neverčiu tamstos eit į banką, tik maniau, kad tamsta to nori. Kad tamstai būtų lengviau tai padaryti ir kad tamstos atėjimas į banką kuo mažiau kristų kitiems į akis, pakviečiau čionai palydėti tamstos šituos tris ponus, tamstos kolegas.

– Ką? – sušuko K., su nuostaba pažvelgdamas į tą trejetą.

Šitie pilki, anemiški jaunuoliai, įstrigę jam į atmintį tik kaip grupė prie fotografijų, tikrai buvo tarnautojai iš jo banko, ne, ne kolegos, – šitaip juos pavadinti buvo per daug drąsu, ir tai rodė, kad inspektorius ne toks jau visažinis, – tačiau jie tikrai buvo žemesnieji banko tarnautojai. Ir kaip K. jų iki šiol nepastebėjo? Kaip smarkiai turėjo prirakinti jo dėmesį inspektorius ir sargybiniai, jei jis nepažino šito trejeto? Nepaslankaus, amžinai mosikuojančio rankomis Rabenšteinerio, šviesiaplaukio Kulicho su giliai įdubusiomis akimis ir Kaminerio su jo nepakenčiama šypsena, atsirandančia dėl chroniško raumenų spazmo.

– Labas rytas, – pasakė K. po valandėlės ir padavė ranką tiems trims ponams, kurie, mandagiai nusilenkę, ją paspaudė. – Visai nepažinau jūsų. Na ką gi, eisim į darbą, ar ne?

Banko tarnautojai suskato juoktis ir uoliai linkčioti, lyg visą laiką tik to ir būtų laukę, o kai K. pasigedo savo skrybėlės, kuri liko gulėti jo kambaryje, visi trys paskui kits kitą nubėgo jos atnešti, ir tai, aišku, rodė, kad jie šiek tiek sumišę. K. stovėjo tylėdamas ir žiūrėjo jiems įkandin pro dvejas atviras duris, paskutinis, žinoma, bėgo abejingas Rabenšteineris, kuris tik iš padorumo pasileido elegan-

tiška ristele. Kamineris padavė jam skrybėlę, ir K., kaip jau, beje, ne kartą anksčiau banke, turėjo priminti pats sau, kad Kamineris šypsosi nesąmoningai, kad jis apskritai negali sąmoningai nusišypsoti. Paskui prieškambarėje duris visai kompanijai atvėrė ponias Grubach, kuri anaipatol neatrodė labai susikrimitusi, ir K., kaip kad dažnai darydavo, vėl pažvelgė į jos prikyštės juostelę, kuri buvo nepaprastai giliai įsirežusi į galingą jos kūną. Gatvėje K. išsitraukė laikrodį ir, nenorėdamas be reikalo gaišti laiko, nes ir taip vėlavo jau visą pusvalandį, nusprendė nusisamdyti automobilį. Kamineris nubėgo už kampo paieškoti mašinos, o kiti du aiškiai stengėsi išblaškyti K.; staiga Kulichas parodė į vartus kitoje gatvės pusėje, kuriuose kaip tik išniro aukštas vyras su šviesia barzdele ir, iš pradžių truputėlį sumišęs, kad taip pasirodė visu ūgiu, pasitraukė prie sienos ir atsirėmė į ją. Senukai, matyt, dar lipo laiptais žemyn. K. supyko ant Kulicho, kam tas atkreipė dėmesį į vyriškį, kurį jis pats jau anksčiau pastebėjo ir kurį net tikėjosi išvysti.

– Nežiūrėkit tenai! – šūktelėjo jis, pats nejausdamas, kaip nevykusiai nuskambėjo tokie žodžiai, pasakyti suaugusiems žmonėms.

Bet jam neprireikė nieko aiškinti, nes kaip tik tuo metu privažiavo automobilis, visi susėdo, ir mašina pajudėjo iš vietos. Staiga K. prisiminė, kad jis visai nepastebėjo, kada išėjo inspektorius su sargybiniais, iš pradžių inspektorius užgožė jam tris banko tarnautojus, o paskui tarnautojai užgožė inspektorių. Didelio proto blaivumo tai nerodė, ir K. pasiryžo ateityje labiau kontroliuoti save šiuo atžvilgiu. Vis dėlto nejučiomis dar kartą pasisuko atgal ir persisvėrė per automobilio galą, tikėdamasis kur nors pamatyti inspektorių ir sargybinius. Tačiau tuoj pat vėl

atsigręžė ir patogiai atsilošė mašinos kamputyje, nė nepabandęs ieškoti jų akimis. Nors iš pažiūros taip ir neatrodė, bet kaip tik dabar jam norėjosi išgirsti kokią paguodos žodį, tačiau ponai regėjosi pavargę, Rabenšteineris dairėsi pro dešinią langą, o Kulichas – pro kairią, ir tik Kaminieris buvo atsukęs į K. savo šypseną, iš kurios pasišaiptyti, deja, neleido žmoniškumas.